

RAPORT O STANIE POLSKIEJ KINEMATOGRAFII

Mimo dominacji multimedialnych kino polskie – dzięki swym specyficznym cechom – nadal skutecznie kształtuje świadomość narodową, tożsamość kulturową i wiedzę zbiorową. Funkcjonując w ramach wolnego rynku, ale przy precyzyjnie określonym wsparciu ze strony państwa i instytucji publicznych ma szansę na osiągnięcie wysokiej rangi kulturowej, a jego wkład do dorobku kina europejskiego i światowego jest skuteczną formą promocji polskości. Film polski jest trwałym zaczynem i komponentem nowoczesnej edukacji medialnej, która stanowi obecnie podstawę całej pedagogiki.

Podstawowe założenie Raportu dotyczy konieczności zintensyfikowania procesów transformujących obecnie polską kinematografię

Wiedza o przeszłości, zwłaszcza o presji politycznej, jaka była wywierana na kino i jednocześnie o dużych osiągnięciach polskich twórców filmowych, uświadamia zakres i charakter zmian, jakich należało dokonać w kinematografii po 1989 roku. Z ich charakterystyki wynika, że przeprowadzono je zbyt wolno: w trzech etapach, do 1992 roku (m.in. utworzono Komitet Kinematografii, ograniczono rolę państwa i przekształcono kinematografię reżyserską w producencką), do 2000 roku, w którym Sejm RP uchwalił ustawę *Prawo działalności gospodarczej* (m.in. stworzono bardziej demokratyczne zasady konkurencji i dostępu do źródeł finansowania) i do 2005 roku (m.in. podejmowano próby stworzenia prawa filmowego, a Polska ratyfikowała *Europejską konwencję o koprodukcji filmowej*).

W latach 1989-2005 we wszystkich dziedzinach polskiej kinematografii, mimo przeprowadzanych – ale niekonsekwentnie i niesystemowo – częściowych reform, występowały trudności, a nawet często zjawiska kryzysowe. Powstało kilkaset firm producenckich, ale tylko kilkanaście produkowało filmy. Przede wszystkim zmniejszała się ilość realizowanych rocznie filmów fabularnych, dokumentalnych i animowanych, ilość kin i miejsc kinowych oraz zmniejszał się udział rodzimych filmów w repertuarach kin polskich i zagranicznych. Uchwalona wreszcie przez Sejm RP 30 czerwca 2005 roku *Ustawa o kinematografii* zasadniczo zmieniła dotychczasowy stan rzeczy.

Charakterystyka Ustawy i pierwszych skutków jej funkcjonowania.

Zapisy dotyczące mecenatu państwa nad tą częścią kultury narodowej, utworzenia Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej i określenia jego zadań w pozyskiwaniu i rozdzielaniu środków finansowych, kształtowania nowego modelu finansowania kinematografii (przede wszystkim wnoszenia przez podmioty działające na rynku audiowizualnym 1,5% przychodów na rzecz PISF, przeznaczenia minimum 60% budżetu Instytutu na produkcję i dopuszczenia wsparcia publicznego do wysokości 50% budżetu filmu) – świadczą o tym, że w Polsce konkretyzuje się system współregulacji kinematografii, który od dawna funkcjonuje, w wielu krajach. Jest to właściwy kierunek zmian, zgodny z interesami i aspiracjami państwa oraz z prawami i zaleceniami Wspólnoty Europejskiej, ale wymaga jeszcze uruchomienia mechanizmów, które skutecznie chroniłyby ten obszar kultury przed scentralizowaniem, zachęcały dzięki instrumentom podatkowym do wspierania kina polskiego i europejskiego oraz stworzyły sprzyjające otoczenie prawne.

Z analizy działania w latach 2005-2009 systemu instytucjonalnego polskiego przemysłu filmowego (studiów i wytwórni państwowych, Filмотeki Narodowej, PISF, Krajowej Izby Producentów Audiowizualnych, Polskiego Wydawnictwa Audiowizualnego i organizacji zrzeszających twórców filmowych) i zachodzących na rynku filmowym transformacji (kin, telewizji, nowych obszarów produkcji i dystrybucji filmów, działalności prywatnych producentów i dystrybutorów) oraz z określenia nowych problemów i wyzwań stojących przed kinematografią (obowiązków mediów publicznych, zmian w prawie autorskim, systemie zachęt i ulg podatkowych, cyfryzacji kin i telewizji, digitalizacji zbiorów, udostępniania dziedzictwa filmowego, zmian w koncentracji poziomej i pionowej na rynkach produkcji, emisji i dystrybucji) wynika, że rozbudowywane są – nadal jednak słabo, wolno i niekonsekwentnie – wszystkie systemy wspierania kinematografii polskiej, uwzględniające interesy kultur regionalnych i uwarunkowania europejskie, globalizacyjne i technologiczne.

W Raporcie formułuje się następujące wnioski. Konieczne jest przyjęcie konkretnej strategii postępowania państwa wobec studiów i wytwórni państwowych, które skutecznie funkcjonują bez dotacji podmiotowych z budżetu, ale mają trudności z określeniem perspektyw swojego rozwoju. Wysoko ocenia się działalność Filмотeki Narodowej, zwłaszcza w zakresie upowszechniania wiedzy o polskim kinie i cyfryzacji zbiorów, ale niedofinansowanie tej instytucji i niejasne

ustawowe określenie zakresu jej działalności statutowej zagraża jej sprawnemu funkcjonowaniu. Duży i dynamizujący rozwój kinematografii jest dorobek PISF, co potwierdza prawie pięciokrotne w ciągu czterech lat zwiększenie jego budżetu oraz wypracowanie i realizacja 6 programów operacyjnych. O głębokości zachodzących zmian świadczą również: działalność powołanej w 2000 roku Krajowej Izby Producentów Audiowizualnych, zrzeszających ok. 140 przedstawicieli podmiotów gospodarczych, Polskiego Wydawnictwa Audiowizualnego, realizującego zadania strategiczne w ramach państwa i UE oraz Stowarzyszenia Filmowców Polskich.

Niepokojąca jest nadal sytuacja związana ze zmniejszaniem się liczby kin w Polsce i preferencjami polskich widzów, dlatego należy jeszcze bardziej rozwijać Sieć Kin Studyjnych i Lokalnych i wielokrotnie zwiększyć nakłady na edukację filmową i multimedialną. Z charakterystyki rynku telewizyjnego, produkcji i dystrybucji wynika, że państwo powinno wyraźniej niż dotąd określić miejsce i rolę telewizji publicznej w tej przestrzeni kultury, obowiązki mediów publicznych i wprowadzić regulacje prawne uwzględniające ich odpolitycznienie, wpływ globalizacji na całą kulturę, konwergencję mediów i coraz większą dynamikę działania niezależnych firm producenckich. Cenną inicjatywą PISF jest propozycja zmian w prawie autorskim. Do rozwoju kinematografii w pożądanym tempie i kierunku konieczne są również zmiany w systemie zachęt i ulg podatkowych wzorowane na prawie obowiązującym w wielu krajach i zgodne z zasadami zawartymi w Europejskiej Strategii Audiowizualnej. Przyszłość kina ściśle związana jest z mediami elektronicznymi i dlatego państwo powinno zdecydowanie wspierać Narodowy Program Cyfryzacji Kin, działalność Narodowego Instytutu Audiowizualnego oraz programy digitalizacji zbiorów i programy edukacji nowomiedialnej.

W Raporcie wyraża się poparcie dla realizacji idei zrównoważonego rozwoju polskiej kinematografii, dla wprowadzenia strategii, która powinna opierać się na regulacjach służących otwieraniu rynku i jednocześnie zabezpieczać wartości i interesy państwa oraz dla takiej aktywizacji środowisk twórczych, wspólnot działaczy, animatorów kultury i instytucji publicznych, które ograniczy ingerencję państwa i będzie skutecznie odpowiadała na wyzwania współczesności.